

Fastställande av sjukpenninggrundande inkomst (SGI)

Försäkringskassans ställningstagande

1. Varaktighetskravet som anges i 25 kap. 3 § andra stycket 2 socialförsäkringsbalken (SFB) ska tolkas som att det är den försäkrades *inkomster* i pengar som ska antas vara i sex månader i följd eller vara årligen återkommande.
2. När den försäkrades inkomster antas vara i sex månader i följd ska hans eller hennes årsinkomst beräknas. Vid beräkning av årsinkomsten ska en period på upp till sex månaders inkomster beaktas. Om det med hänsyn till omständigheterna i ett ärende för försäkrade som har inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete framstår som olämpligt att beakta en period på upp till sex månaders inkomster, ska istället en uppskattning av den försäkrades förväntade årliga inkomst av anställning beaktas.
3. När den försäkrades inkomster antas vara i sex månader i följd och den period som ska beaktas vid beräkning av årsinkomsten har klarlagts, ska omräkning av inkomsterna inom den aktuella perioden göras som om den försäkrade hade arbetat under årets samtliga tolv månader. En sådan omräkning ska dock inte göras om en uppskattning av den försäkrades förväntade årliga inkomst har gjorts.
4. När den försäkrades inkomster antas vara årligen återkommande ska hans eller hennes årsinkomst beräknas. Vid beräkning av årsinkomsten ska den period som den försäkrade arbetat under ett år beaktas.

Bakgrund och överväganden

Bakgrund

Den grundläggande definitionen av SGI finns i 25 kap. 2 § SFB. Kriterierna för att fastställa SGI anges i 25 kap. 3 § SFB.

SGI definieras som den årliga inkomst i pengar som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget förvärvsarbete antingen som arbetstagare i allmän eller i enskild tjänst (inkomst av anställning), eller på annan grund (inkomst av annat förvärvsarbete). (25 kap. 2 § SFB)

För att kunna fastställa SGI för en person krävs att denne är försäkrad för arbetsbaserade förmåner. Vidare ska personens inkomster komma från arbete i Sverige och uppgå till minst 24 procent av prisbasbeloppet (25 kap. 3 § första och andra stycket 1 och 3 SFB). I förekommande fall kan även inkomster från EU/EES-land eller Schweiz ligga till grund för beräkning av SGI (se HFD 2012 ref. 44 I och II refererad i Domsnytt 2012:81).

Vidare krävs att den försäkrades årliga inkomst kommer från arbete som kan antas vara under minst sex månader i följd eller vara årligen återkommande (25 kap. 3 § andra stycket 2 SFB). Detta är en precisering av uttrycket ”kan antas komma att tills vidare få” i 25 kap. 2 § SFB och innebär att inkomsten ska kunna antas ha viss varaktighet (prop. 2008/09:200 s. 439. Det är dock oklart om det är *inkomsterna* eller *arbetet (anställningen)* som ska antas vara sex månader i följd eller årligen återkommande. I avsaknad av närmare vägledning i lagtexten finns det därför behov av ett klargörande genom ett rättsligt ställningstagande.

Det finns inte någon närmare beskrivning av hur den årliga inkomsten i pengar ska beräknas i vare sig lagtext eller förarbeten. Avsaknaden av en definierad beräkningsregel medför en osäkerhet om tillämpningen av bestämmelsen. För att få en mer enhetlig tillämpning i handläggningen behövs det därför ett klargörande.

Överväganden

Ska arbetet (anställningen) eller inkomsterna antas vara sex månader i följd eller årligen återkommande?

Det är inkomsterna som ska antas vara sex månader i följd eller årligen återkommande. Grunden för detta ställningstagande är följande.

I 25 kap. 2 § SFB anges att SGI är den årliga *inkomst* i pengar som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete. Detta tyder på att det är inkomsterna och inte arbetet (anställningen) som ska uppfylla varaktighetskravet i 25 kap. 3 § andra stycket 2 SFB.

Varaktighetskravet fanns, innan det infördes i SFB, inskrivet i 1 § Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1998:12) om sjukpenninggrundande inkomst. I bestämmelsen stod så här:

”Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst [...] skall endast sådan inkomst beaktas som en försäkrad kan antas komma att tills vidare åtnjuta [...] av eget arbete under minst sex månader i följd [eller] av eget årligen återkommande arbete.”

Den aktuella bestämmelsen såg likadan ut i de föregående föreskrifterna (RFFS 1981:5), vilka i sin tur hade sin grund i äldre rättspraxis och tidigare föreskrifter utfärdade i cirkulärform. Med tanke på bestämmelsens

ordalydelse i RFFS 1981:5 framstår det som tämligen klart att den avsåg att reglera de inkomster som skulle beaktas vid beräkningen av SGI.

I förarbetena till SFB anfördes att skälet till att ta in 1 § i föreskrifterna i 25 kap. 3 § andra stycket 2 SFB var att klargöra att det vid beräkningen av SGI inte behöver antas att den försäkrade kommer att ha arbete under ett helt år och att säsongsbetonade arbeten ska bedömas över en längre tidsperiod än ett år (prop. 2008/09:200 s. 439).

Mot ovan bakgrund får avsikten anses ha varit att reglera de inkomster som ska beaktas vid beräkningen av SGI. Detta innebär att 25 kap. 3 § andra stycket 2 SFB ska tolkas som att det är den försäkrades inkomster – och följaktligen inte arbetet – som ska uppfylla varaktighetskravet. En annan tolkning skulle kunna få till följd att försäkrade som arbetar i minst sex månader i följd men i olika arbeten inte skulle få tillgodoräkna sig sådana inkomster vid beräkning av SGI. Detta kan rimligtvis inte ha varit lagstiftarens avsikt och talar ytterligare för att det är inkomsterna som ska anses uppfylla varaktighetskravet.

En sådan tolkning är även förenlig med praxis, där det i många fall har ansetts fullt tillräckligt att de försäkrade arbetar i minst sex månader i följd oavsett om det har varit fråga om arbete i samma anställning eller i olika på varandra följande anställningar. Denna praxis refereras också i förarbetena till SFB där det anges att det inte alltid är nödvändigt att det aktuella arbetet har en varaktighet på sex månader om den försäkrade har för avsikt att fortsätta arbeta även därefter. (Se till exempel FÖD 1981:6 och FÖD 1986:59)

Det finns inte några krav i lagtexten på att man ska arbeta någon viss minsta arbetstid eller att arbetstiden ska vara förlagd på något särskilt sätt under dessa sex månader. Detta innebär att arbete som läggs från en dag per månad till som mest sju dagar per vecka kan anses uppfylla villkoret att vara minst sex månader i följd. Ett sådant synsätt harmonierar även med reglerna i 6 kap. SFB om försäkring för arbetsbaserade förmåner. Utgångspunkten är att den som arbetar i Sverige är försäkrad för arbetsbaserade förmåner (6 kap. 6 § SFB). Något krav på arbetets omfattning eller längd ställs inte, utan det räcker att personen i fråga arbetar. För arbetstagare gäller den arbetsbaserade försäkringen från och med den första anställningsdagen (6 kap. 8 § första stycket SFB).

Vilken period ska beaktas vid beräkningen av årsinkomsten när inkomsterna kan antas vara i sex månader i följd?

I och med att SGI tar sikte på framtida inkomster ligger det i sakens natur att i första hand beakta kommande inkomster vid beräkning av den försäkrades årsinkomst. Med hänsyn till att det räcker att inkomsterna ska antas vara i sex månader för att vara SGI-grundande är det rimligt att endast beakta inkomster inom en period på sex månader vid beräkning av årsinkomsten.

Även om SGI är en framtida inkomst av eget arbete är det viktigt att minska risken för spekulation. De inkomster från anställning som kan ligga till grund för beräkning av SGI ska därför motsvara den omfattning som den försäkrade får anses ha tillträtt. Inkomster från anställning som avtalats före en oförutsedd sjukdom, men som inte har kunnat tillträdas på grund av sjukdomen, ska dock kunna läggas till grund för SGI från den tidpunkt då de skulle ha tillträtts (jfr FÖD 1985:29 och FÖD 1985:33). Ett sådant synsätt ligger i linje med både praxis och med regeln om att SGI ska ändras när Försäkringskassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden ändrats (26 kap. 4 § SFB). Detta innebär att SGI ska ändras först när de faktiska inkomstförhållandena har ändrats, det vill säga när den försäkrade har en annan inkomst. Det synsättet överensstämmer också med syftet med de dagersättningar för vilka SGI ligger till grund, nämligen att ersätta aktuella inkomstförluster.

Om den försäkrades framtida inkomster vid tidpunkten för fastställandet av SGI inte kan antas vara i sex månader ska tidigare inkomster kunna beaktas så att dessa tillsammans med de framtida inkomsterna (om sådana inkomster kan antas finnas) ger en period på sex månader. Ett exempel på en sådan situation är om den försäkrade vid tidpunkten för fastställandet av SGI, av olika skäl, har mindre än sex månader kvar att arbeta innan en anställning upphör.

Inkomstsituationen för försäkrade med inkomst av anställning kan variera över tid. När en försäkrads tidigare inkomster har varierat uppstår det ibland svårigheter att bedöma storleken av de framtida inkomsterna. För att kunna göra en någorlunda kvalificerad uppskattning av de framtida inkomsterna i dessa fall ska därför årsinkomsten beräknas med ledning av tidigare inkomster. En period av tidigare inkomster som då kan beaktas ska i enlighet med det tidigare resonemanget uppgå till sex månader. Detta ökar möjligheten för försäkrade att förutse vilken årsinkomst som ligger till grund för SGI och bidrar också till förbättrad rättssäkerhet i Försäkringskassans tillämpning.

Hur ska man beakta period vid frånvaro och minskad arbetstid?

När SGI ska bestämmas i samband med ett ersättningsärende, ska man beakta de inkomster som den försäkrade skulle ha haft om han eller hon inte skulle vara frånvarande från sitt arbete av den anledning som han eller hon söker ersättning för. Annars skulle förmånsbeloppet påverkas av den inkomstförlust som förmånen är tänkt att ersätta, vilket inte överensstämmer med förmånernas syfte. Det ovanstående gäller dock inte vid arbetstidsminskning som infaller inom sex månader från att den försäkrade tillträdde arbetet med de aktuella inkomsterna om arbetstidsminskningen redan var planerad vid tillträdet. Det beror på att arbetet med den aktuella inkomsten i sådana fall aldrig har kunnat antas vara minst sex månader i följd. Då får den försäkrade istället anses börja arbeta i en lägre omfattning när arbetstidsminskningen sker. För försäkrade som påbörjar ett nytt arbete

eller arbete i en högre omfattning inom sex månader före en förväntad förlossning ska SGI dock i vissa fall beräknas på inkomsterna från det arbetet eller arbetet i den omfattningen enligt praxis.

När det är aktuellt att beräkna SGI med ledning av tidigare inkomster, ska sjuklön och dagersättning utbetalad av Försäkringskassan inte räknas med. Det beror på att sjuklön och andra förmåner inte är sjukpenninggrundande.

Inkomsterna ska dock beräknas som om den försäkrade hade arbetat under den tid som han eller hon har fått sjuklön eller förmån för, om den försäkrade under hela frånvarotiden har omfattats av SGI-skydd och har återgått helt i arbete innan SGI-tidpunkten. Det förutsätter att det inte är fråga om hel frånvaro under en hel månad eller mer, eftersom inkomsterna i så fall inte kan antas vara minst sex månader i följd. Denna gränsdragning ligger i linje med 25 kap. 3 § andra stycket 2 SFB, det vill säga att inkomsterna inte kan antas vara i sex månader i följd.

Utredning av planerad frånvaro

För att inte Försäkringskassan ska belastas med omfattande utredningar som i många fall kan förväntas resultera i att SGI ändå inte påverkas, bör frånvaro i ringa omfattning utan regelbundenhet i regel inte utredas. Det går emellertid inte med en närmare grad av precision ange vad som ska anses utgöra ringa omfattning. Det får därför avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Men för att underlätta handläggningen i denna del kan dock som en utgångspunkt omkring 10 procents frånvaro av den period som ska ligga till grund för beräkning av årsinkomsten anses utgöra ringa omfattning.

När det gäller mer omfattande eller regelbunden frånvaro som infaller inom sex månader från att ett arbete har tillträtts finns det skäl att utreda om frånvaron var bestämd redan när den försäkrade tillträdde det aktuella arbetet om den infaller inom två månader från tillträdet. Detta med hänsyn till kravet i 13 § föräldraledighetslagen (1995:584) på att man ska anmäla föräldraledighet till arbetsgivaren i förväg samt om det finns andra omständigheter som tyder på att frånvaron varit bestämd vid tillträdet.

Hur ska årsinkomsten beräknas när inkomsterna kan antas vara i sex månader i följd?

När inkomsterna kan antas vara i minst sex månader i följd och den inkomstperiod som ska beaktas är klarlagd, räknas årsinkomsten om som om den försäkrade hade haft inkomster under årets samtliga tolv månader. Detta förfarande överensstämmer med fastställandet av SGI för försäkrade som är nya på arbetsmarknaden och som inte arbetat i minst sex månader, men som bedöms ha för avsikt att fortsätta arbeta i samma omfattning. I dessa fall läggs de försäkrades inkomster till grund för en helårs-SGI. (Se till exempel FÖD 1981:6).

För försäkrade som kombinerar annat förvärvsarbete med tillfälliga anställningar kan det framstå som olämpligt att beräkna SGI utifrån inkomster under en sexmånadersperiod omräknat till helår. Då kan det vara nödvändigt att bestämma SGI efter en uppskattning av den förväntade årliga inkomsten istället. För sådana försäkrade beräknas nämligen inkomsten av annat förvärvsarbete genom en uppskattning av den årliga inkomsten. Om den försäkrade då inte kan antas arbeta som anställd på liknande sätt hela året så ska även den årliga inkomsten av anställning uppskattas istället för att beräknas utifrån en period om sex månader. Detta för att förhållandet mellan inkomst av annat förvärvsarbete och inkomst av anställning ska bli rättvisande.

Det är i övrigt inte möjligt att inom ramen för detta rättsliga ställningstagande exakt bestämma hur beräkningen ska gå till, utan det måste avgöras med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Vad är årligen återkommande inkomster?

Om den försäkrade inte har inkomst av arbete som kan antas vara i minst sex månader i följd kan han eller hon ändå ha en SGI om han eller hon har inkomst av arbete som kan antas vara årligen återkommande. Av 25 kap. 3 § andra stycket 2 SFB följer att inkomster som är årligen återkommande kan ligga till grund för beräkning av SGI.

Med årligen återkommande inkomster avses enligt förarbeten säsongbetonade arbeten, och bestämmelsen innebär att bedömningen av sådant arbete ska göras över en längre tidsperiod än ett år (prop. 2008/09:200 s. 439). Det beskrivs dock inte närmare vad som menas med säsongbetonade arbeten, och lagtextens ordalydelse begränsar inte heller bestämmelsen till att gälla enbart sådana arbeten som typiskt sett anses vara säsongarbeten. Mot denna bakgrund ter det sig rimligt att det är den försäkrades årsvisa upprepning av arbetet som medför att inkomsten från arbetet kan ligga till grund för SGI, inte att arbetet typiskt sett betraktas som säsongbetonat.

För att ett arbete ska anses upprepas årsvis krävs att det sker under minst två år i följd. Det kan vara att en person redan har arbetat i det aktuella arbetet en gång om året i två eller flera år när SGI ska bestämmas, men det kan också vara att personen hade inkomster från arbetet förra året och kan antas få inkomster även i år, eller att personen haft inkomster i arbetet under detta år och kan antas få det även nästa år.

Typiska säsongarbeten upprepas årligen genom att den försäkrade arbetar med liknande arbetsuppgifter två eller flera år i rad under en viss säsong. Det kan finnas variationer mellan säsongerna genom exempelvis arbetets varaktighet och omfattning, eller att det är olika arbetsgivare, utan att arbetets natur som säsongbetonat förändras. På samma sätt ska arbete som

inte typiskt sett betraktas som säsongsbetonat men som upprepas årligen på ett motsvarande sätt anses vara årligen återkommande.

Med årligen återkommande inkomster kan därför avses att den försäkrades inkomster kommer från arbete som ingår i ett *arbetsmönster* som upprepas under minst två år i följd. För att avgöra om ett sådant mönster föreligger får man göra en sammanvägd bedömning av de omständigheter som finns tillgängliga i ärendet, särskilt uppgifter om den försäkrades arbete under ett eller flera tidigare år.

Följande är exempel på omständigheter som bör ha betydelse:

- Att arbetet är förlagt till ungefär samma del av året varje år.
- Att det är fråga om liknande arbetsuppgifter.
- Att arbetet till omfattning och arbetsperiodens eller arbetsperiodernas längd är liknande.
- Att det är fråga om liknande anställningsförhållanden (timanställning vid behov, vikariat m.m.).
- Att det är fråga om samma arbetsgivare eller samma arbetsplats eller motsvarande.

Det är inte nödvändigt att alla de omständigheter som nämns i punktlistan ovan föreligger. Det handlar istället om att det ska finnas tillräckliga likheter med arbete under tidigare år (eller senare år) för att man ska kunna avgöra att arbetet ingår i ett mönster av arbete som upprepas årligen. Till exempel kan det inte krävas att det är samma arbetsgivare varje år om det är fråga om att arbetet utförs under i stort sett samma del av året under flera år i rad. Ju färre år som det finns uppgifter om, desto mer liknande behöver omständigheterna vara åren emellan för att ett mönster ska kunna konstateras.

Ovanstående ger att typiska säsongsarbeten i regel kommer att bedömas som årligen återkommande om den försäkrade utför arbetet minst två år i rad, men även att arbeten som typiskt sett inte är säsongsbundna kommer att bedömas vara årligen återkommande om de upprepas på ett motsvarande sätt. Även en försäkrad som arbetar för olika arbetsgivare eller med olika arbetsuppgifter kan alltså anses ha inkomst från årligen återkommande arbete om arbetet utförs under samma avgränsade del av året varje år. Även vissa fall då arbetet inte enbart utförs under en viss del av året kan komma att bedömas vara årligen återkommande, till exempel kan en person som konsekvent arbetar var tredje månad under flera år i rad anses ha inkomster från årligen återkommande arbete.

Det kan även finnas situationer där arbetet varierar utan någon direkt regelbundenhet, men som onekligen förekommer årligen. Så kan vara fallet

för personer som under flera år arbetar i olika intermittenta anställningar som avlöser varandra mer eller mindre oregelbundet. Även sådant arbete kan utgöra ett arbetsmönster som upprepas årligen och i så fall anses vara årligen återkommande.

Inkomster i flera år i rad behöver inte nödvändigtvis vara årligen återkommande

Det är dock inte nödvändigtvis fråga om ett sådant arbetsmönster som upprepas bara för att det finns inkomster under flera år i rad. För att avgöra om inkomsterna kommer från årligen återkommande arbete krävs en utredning av den försäkrades tidigare arbete utifrån de omständigheter som beskrivs i punktlistan (och andra omständigheter om det är relevant). Därvid kommer visst oregelbundet arbete kunna anses vara årligen återkommande, till exempel att en person har arbetat vid behov hos en och samma arbetsgivare, eller med liknande arbetsuppgifter och under samma typ av anställningsförhållanden, under mer än ett år. Annat oregelbundet arbete kommer inte att kunna betraktas som årligen återkommande, om det till exempel både är olika arbetsuppgifter och olika arbetsgivare olika år, eller om den försäkrade har haft inkomster från en tillsvidareanställning som avslutats ena året och året därpå har inkomster från en tidsbegränsad anställning.

Det kan också förekomma situationer där en försäkrad, som årligen arbetar efter ett arbetsmönster, även utför andra arbeten som inte ingår eller passar in i arbetsmönstret. Sådana ytterligare arbeten bör bortses från vid bedömningen om årligen återkommande arbete. Följande exempel kan användas för att illustrera en sådan situation som avses. En person har ett arbete som årligen återkommer under perioden juni-augusti. Under ett år tar personen ifråga även en tillfällig anställning oktober månad. Eftersom det tillfälliga arbetet under oktober månad inte passar i arbetsmönstret ska man därför bortse från det arbetet vid bedömningen om årligen återkommande inkomster. Den försäkrades SGI får i så fall beräknas på de inkomster från arbete under juli-augusti som är årligen återkommande.

Hur ska årligen återkommande inkomster beräknas?

Årligen återkommande inkomster ska inte räknas om till en helårsinkomst på samma sätt som inkomster som kan antas vara i minst sex månader i följd. Istället ska endast inkomsterna från den period som den försäkrade arbetat under ett år beaktas och ligga till grund för beräkning av SGI. Om den försäkrade kan visa på framtida inkomster från en period så ska dessa i första hand beaktas. Ett sådant synsätt ligger i linje med att SGI är en framtida inkomst. Men för att framtida inkomster ska beaktas ska dock arbetet ha tillträtts för att minska risken för spekulation.

I den mån försäkrade vid SGI-tidpunkten befinner sig i en pågående arbetsperiod ska dessa inkomster beaktas, under förutsättning att dessa kan

uppskattas. Även om samtliga inkomster i en pågående arbetsperiod inte kan uppskattas i sin helhet kan emellertid den del inkomsterna som kan uppskattas ligga till grund för SGI, dock under förutsättning att inkomsterna överstiger de inkomster som den försäkrade hade under den senaste fullgjorda upprepningen av arbetsmönstret. I annat fall ska de inkomster som den försäkrade hade under den senaste fullgjorda upprepningen av arbetsmönstret ligga till grund för beräkningen av SGI.

Aktuella bestämmelser, rättspraxis m.m.

25 kap. 2, 3 och 18 §§ SFB

6 kap. 6 och 8 § SFB

13 § föräldraledighetslagen

Prop. 2008/09:200

FÖD 1981:6, FÖD 1985:29, FÖD 1985:33 och FÖD 1986:59

HFD 2012 ref. 44 I och II

Mikael Westberg

Serdar Gürbüz